

C

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C26.

ASIA:

Kaunoksesta olevan lähetystalon rap. n:o 1.

Ministeri Kojaninen.

Kaunas 23/2 1933.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

FINLANDS BESKICKNING

LÉGATION DE FINLANDE

N:o 126.

Riika, helmikuun 27 p:nä 1933.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
6 240 Saal. 33
3/3.33
5 C26.

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheisena saan kunnioittaen lähettää Teille Kau-
naksen Lähetystön tiedonantoja n:o 1, mikä käsittää seu-
raavan tiedotuksen:

Liettuan ulkopolittisesta orientautumisesta.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri, sy-
vimmän kunnioitukseni vakuutus.

P. J. Hänninen

Herra
Ulkoasiainministeri A. Hackzell,

Helsinki.

Salainen.

K A U N A K S E S S A O L E V A L A H E T Y S T Ö .

RAPORTTI n:o 1.

Kaunaksessa 27 p:nä helmi kuuta 1933.

6 240 fac. 33
3/3-33
5 C 26

Asia: Liettuan ulkopolittisesta
orientautumisesta.

Viime syyskuussa Kaunakseen tekemäni matkan jälkeen katsoin olevan syytä Ministeriölle tiedottaa, että siellä "tahtoen tai tahottomatta on syntynyt ajatus aikaisemman ulkopolittisen orientautumisen tarkistuksesta". Nyttemmin 15-vuotisilta itsenäisyysjuhliilta Liettuasta palattuani katson voivani todeta, että niissä piireissä, joissa siellä poliittisia ja ulkopolittisia kysymyksiä harrastetaan, nimenomaan kysymys ulkopolittisesta orientautumisesta on astunut aivan etualalle.

Eri tahoilla on käynyt selväksi, että Voldemaraksen inauguroima "vastakohtien politiikka" - taisteluasenne Puolaan tämän "luonnollisten" vastustajien Sovjetin ja Saksan tukemana - voi ennen pitkää osottautua täysin kestäättömäksi. Se on jo saanut pahoja kolahduksia ja voi olosuhteitten kehittyessä määrättyyn suuntaan muuttua eräänä päivänä poliittisesta uskonkappaleesta anakronismiksi. Sovjet on lähentymisellään Puolaan ja nonagressiosopimuksen allekirjoittamisella tämän kanssa valmistanut, kaikista vakuutteluistaan huolimatta, Liettualle pahan pettymyksen ja suhteille Saksaan on muodostunut suorastaan kohalokkaaksi kysymys Memelin alueesta.

Eräs kertojani vakuutti, että kukaan liettualainen, jolla on "silmit nähdä ja korvat kuulla", ei voi olla epätietoinen varsinkaan

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi
3) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin, mutta]:

Tavallinen.

epävirallisen Saksan aiheista Memelin suhteen. Hitlerin valtaantulon jälkeen oli hänen mielestään mahdollista, että Vilnan kysymys, "ellei sitä ajoissa saada ratkaistuksi", tulee jäämään varjoon Memelin kysymyksen rinnalla. "Vilna on meille ensi sijassa kansallinen ja valtiollinen prestigekysymys, jotavastoin Memel merkitsee suoranaista elin-
ehtoä".

Mutta mistä on löydettävissä se tuki, jota Liettua ulkopoli-
tisten rintamain näin muuttuessa tarvitsee ja se orientatio, joka lähinnä vastaa sen omia etuja? Tähän kysymykseen nähden voi Liettuassa tällä hetkellä panna merkille kolme eri ajatussuunta, joilla kullakin on kannatusta hallituspuolueen, tautininkain, piirissä, mutta joiden keskinäisistä voimasuhteista tällä hetkellä on vaikea mitään varmaa sanoa.

Osassa tautininkaista näyttää kaikesta huolimatta elävän vielä usko siihen, että tähänastista orientatiota on, tosin jossain määrin muutettuna, mahdollisuus edelleenkin seurata. He katsovat, että Saksan itäpolitiikan pääkohteena tulee joka tapauksessa olemaan "korridorin" katkaiseminen ja että Memelin kysymyksessä voidaan ehkä päästä jonkinlaiseen sovintoon tai ainakin välirauhaan. Liettuun on heidän mielestään asetettava ulkopoliitikassaan "odottavalle kannalle" ja kartettava ainakin toistaiseksi siinä jyrkempiä muutoksia. Päähuomio on nyt kohdistettava häiriytyneiden taloudellisten suhteiden järjestelyyn Saksan kanssa osoittamalla siinä suhteessa hyvää tahtoa, mitä seikkaa presidentti Smetona erityisesti alleviivasi ottaessaan vastaan Saksan uuden lähettilään.

Tällaiseen optimismiin ei näe enää mitään syytä toinen ajatussuunta, jonka mukaan Liettuun on haettava Ranskan ystävyyttä ja tämän avulla taivutettava Puola myönnytyksiin Vilnan kysymyksessä. Tämän jälkeen voisi Puola ja Liettua muodostaa Ranskan tukemana yhteisen rintaman Saksan aluevaatimuksia vastaan. Kyseessä on siis täydellinen rintaman käänne.

Tämän suunnan painostuksesta on viime aikoina tosiasiallisesti tunnusteltukin maaperää Ranskassa. Yleisesikunnan päällikkö, kenraali Kubeljunas teki sinne viime kuussa vierailu- ja opintomatkan vii-
perillä kolmatta viikkoa. Hänet otettiin kuulemani mukaan erittäin ystävällisesti vastaan, hänelle on valmistettu tilaisuus tutustua viimeaikaisiin sotateknillisiin saavutuksiin ja hänelle samoin kuin nel-

jälle muulle Liettuan armeijan korkeimmalle upseereille myönnettiin Kunnialeigionan kunniamerkit. Vierailun kestäessä pidetyissä poliittisissa neuvotteluissa, joihin myös Liettuan Parisin-lähettiläs Klimas on ottanut osaa, on kertojani mukaan Ranskan taholla ilmennyt halua vaikuttaa liettualais-puolalaisen ristiriidan selvittämiseen ja valmiutta painostaa siinä suhteessa Puolaa. Tuloksena näistä neuvotteluista pitäisikin olla, että Ranska on tehnyt vastaavan demarchin Varsovassa - samaa kuulin eilen Riiasakin - ja että Liettua voi ennen pitkää odottaa konkreettisia ehdotuksia Puolalta. Qui vivra verra!

Kolmantena suuntana orientatiokysymyksessä esiintyy n.s. balttilainen linja s.o. pyrkimys poliittiseen yhteistoimintaan Latvian ja Viron kanssa Panbalticumien merkeissä, minkä Voldemaras aikoinaan leimasi "romantiseksi", jota saattoi, kuten kulloinkin, harrastaa tai olla harrastamatta. Huolimatta siitä, että se merkitsee täydellistä vieraantumista Sovjetista ja että se tuskin edistää Vilnan kysymyksen ratkaisua Liettuan hyväksi, on se suuntaviivoja etsittäessä tullut uudella voimalla esiin ja saavuttanut kannatusta varsinkin nuoremmen polven taholla. Sitä on ryhtynyt ajamaan etenkin ent. Memelin alueen kuvernööri Merkys, jonka vaikutusvalta tautininkain piirissä on hyvin huomattava ja yhä kasvamaan päin. Hänelle on - ehkä tästä syystä - tarjottu vapaana olevaa Riian-lähettilään paikka, mutta kerrotaan, että hän mieluummin haluaa säilyttää toimintavapautensa Kaunaksessa, jossa hän nykyään on asianajajana, kuin siirtyä tänne.

Mikä suunta edelläesitetyistä tulee määräväksi, se riippuu oleellisesti ulkopoliittisten tapahtumain kehityksestä ja ehkä ensi sijassa Saksan vastaisesta suhtautumisesta Liettuaan. Siitä myös riippuu, tuleeko ulkopoliittinen johto pysymään nykyisissä käsissä vai ei. Kaunaksessa kuulee kuitenkin mainittavan, että nykyinen ulkoministeri ja Parisin-lähettiläs Klimas joka tapauksessa vaihtaisivat paikkoja.

P. J. Rasmussen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C26.

ASIA:

Kaunaksessa olevan lähetystön rap. n:o 2.

Ministeri Gyruinen

16/3 1933.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

FINLANDS BESKICKNING

LÉGATION DE FINLANDE

N:o 173.

Riika, maaliskuun 16 p:nä 1933.

ULKOASIAINMINISTERIÖN		
No	8/24/ae	83
20/3.33		
5	026	

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheisena saan kunnioittaen Teille lähettää Kaunaksen Lähetystön tiedonantoja n:o 2, mikä käsittää seuraavan tiedotuksen:

Liettuan ulkoministeri Liettuan ulkopoliitikasta.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

R. J. Hackzell

Herra
Ulkoasiainministeri A. Hackzell,

Helsinki.

Salainen.

K A U N A K S E S S A O L E V A L A H E T Y S T Ö .

RAPORTTI n:o N:o 2.

Kaunakse ssa 16 p:nä maalisk. kuuta 1933.

ULKOASIAINMINISTERIÖN	
8 24/10/33	33
20/3.33	3
5	C26

Asia: Liettuan ulkoministeri Liet-
tuan ulkopolitikasta.

Liettuan ulkoministeri, tri Zaunius, on kahtena peräkkäisenä päivänä /14/3 ja 15/3/ pitänyt Kaunaksessa esitelmiä Liettuan ulkopolitikasta ja sen tehtävästä. Edellinen esitelmätilaisuus oli järjestetty ylioppilaita varten "Neo-Lituania"-korporation huoneustossa, jälkimmäistä kuulemaan taas oli kutsuttu vain tautininkain Kaunaksen järjestön jäsenet.

Ylioppilaille pitämässään esitelmässä Zaunius aluksi huomautti, että viime päivien tapahtumat ovat ensi sijassa kiinnittäneet huomion Saksan tapahtumiin, joita arvostellaan hyvinkin eri tavoin. Asema Saksassa yhä kärjistyy ja siellä voidaan jo puhua vallankumouksesta. "Mutta kuinka suuri on vaara, mikä uhkaa Liettuaa Saksan taholta tapahtumain yhä kehittyessä ja mikä on se side, joka yhdistää nämä naapurimaat toisiinsa". "Se side ei ole enää sopimukset, vaan yhteiset edut". Saksa haluaa elää rauhassa eikä ole ollenkaan niin sotainen kuin kansallissosialistinen puolue tahtoo maailmalle osoittaa. Se pyrkii saavuttamaan päämääränsä yksinomaan poliittisin keinoin. "Jos kuitenkin niin tapahtuisi, että jotkut vastuuttomat ainekset yrittäisivät hyökätä Memelin alueellamme, on Liettua itse ne sieltä karkoittava".

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi
3) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin, mutta]:

Tavallinen.

Huomautettuaan, että viime aikoina on kuultu puhuttavan siitä, että Puola olisi valmis luovuttamaan Vilnan Liettualle, lausui ulkoministeri: "Minusta näyttää kuitenkin siltä, että Puola ei Vilnasta niin helposti luovu". Liettuan ja Puolan väliset suhteet riippuvat Vilnan kysymyksen ratkaisusta ja ne tulisivat kehittymään rauhallisesti, jos Vilna vapaaehtoisesti Liettualle palautetaan. Liettua tulee kiirehtimään Vilnan kysymyksen ratkaisua pitämällä sitä esillä päiväästä päivään ja sillä on käsissään vahvoja aseita, joista vahvin on se, että se kieltäytyy uudistamasta suhteitaan Puolaan. "Liian läheiset suhteet Puolaan olisivat Liettualle monessa suhteessa vaaralliset".

Tautininkalle pitämässään esitelmässä Zaunius lausui Vilnan kysymyksen edelleenkin määrävän Liettuan ulkopolitiikan suunnan. Kansainliiton viime kokouksessa hän oli Mandshurian selkkausta käsitellessä käyttänyt hyväkseen tilaisuutta julkilausumaan Vilnan kysymyksessä ja kun kyseellistä selkkausta uudelleen Kansainliitossa käsitellään, tulee hän jälleen ottamaan Vilnan tapauksen, joka on miltei analoginen, yleisistunnossa esille. "Saksan taholta ei yleensä mitään yllätyksiä ole odotettavissa", sillä puoluepolittinen agitatio on voitava eroittaa vastuunalaisesta ulkopolitiikasta. Niinpä valtakunnankansleri Hitler ei edes agitatomatkoillaankaan Tilsitissä ja Königsbergissä lausunut mitään, mikä voitaisiin tulkita epäystävällisyydeksi Liettuaa kohtaan.

Mitä tulee Liettuan politiikkaan Puolan suhteen, ei se ole entisestään mitenkään muuttunut. Liettuan kansallinen tunnusana on yhä edelleen: "Ilman Vilnaa me emme tule rauhoittumaan". Viime aikoina oli ulkoministerin puoleen tosin kääntynyt erinäisiä henkilöitä, jotka ovat olleet huolissaan siitä suuresta vaarasta, mikä muka uhkaa yhteisesti sekä Liettuaa että Puolaa ja jotka ovat puhuneet niiden keskinäisen sovinnon välttämättömyydestä. "Näitä ehdotuksia lähemmin tarkastaessa on kuitenkin osottautunut, että niillä ei ole mitään konkreetista sisältöä". Sillä vain Vilnan palauttaminen tai mahdollisuuksien luominen tämän päämäärän saavuttamiseksi voi muodostaa edellytyksen sovintoon Puolan kanssa. "Tällä hetkellä ei taas ole mitään syytä myönnytyksiin Vilnan kysymyksessä, koska Liettuan asema viime aikana on parantunut".

Näiden esitelmien perusteella voinee päättää, että Liettuan ulkopolittinen suunta, edellyttäen että ulkopolitiikan johto pysyy nykyisissä käsissä, ei tule eri virtauksista huolimatta, joita olen selosta-

mut edellisessä raportissani. Erityisestikin on syytä panna merkille, että lähentymisestä Latviaan ja Viroon ei kumpaankaan esitelämään sisälly mitään mainintaa, ei edes korulausetta, huolimatta siitä, että tautininkainkin piirissä ajatus Panbalticumista on voittanut jalansijaa.

Zauniuksen esitelmissään esiintuoma optimismi vakuutteluineen siitä, että Liettuan asema on viime aikana parantunut, lienee ensi sijassa asetettava yhteyteen niiden neuvottelujen kanssa, joita hän Genevestä palattuaan kävi Neurath'in kanssa Berlinissä ja jotka eräiden saksalaisten lehtien mukaan "günstig verlaufen sind".

P. J. Kinnunen

✓

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 26.

ASIA:

Kannaksessa oleva lähetysten rap. n:o 3:

Ministeri Ryyminen

21/3 1933.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

FINLANDS BESKICKNING

LÉGATION DE FINLANDE

N:o 185.

Riika, maaliskuun 21 p:nä 1933.

9 241 ac.	33
28/3 33	
5 C26.	

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheisena saan kunnioittaen Teille lähettää Kaunaksen Lähetystön tiedonantoja n:o3, mikä käsittää seuraavan tiedotuksen:

Vieläkin Liettuan ulkopolitikasta.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

P. J. Heikkinen

Herra

Ulkoasiainministeri A. Hackzell,

Helsinki.

K A U N A K S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

RAPORTTI n:o 3.

Kaunakse ssa 21 p:nä maalisk. kuuta 1933.

ULKOASIAIN
 9 24/6
 23/3-33
 5 C26
 33

Asia: Vieläkin Liettuan
ulkopolitikasta.

Selostaessani edellisessä tiedotuksessani ulkoministeri Zauniuksen Kaunaksessa pitämiä ulkopoliittisia esitelmiä katsoin niissä esiintodun optimismin olevan ehkä ensi sijassa asetettavan yhteyteen niiden neuvottelujen kanssa, joita hän Genevestä palattuaan kävi Neurath'in kanssa Berlinissa ja jotka eräiden saksalaisten lehtien mukaan "günstig verlaufen sind". Asianlaita näyttää, kuten nyttemmin olen saanut täällä kuulla, käyvän tähän suuntaan.

Latvian ulkoministeriön Kaunaksesta nyt saamat tiedot viittaavat siihen, että Zauniuksen ja Neurath'in keskinäiset neuvottelut ovat olleet Liettuan kannalta katsoen tuloksellisia ja että ensinmainittu on voinut tuoda mukanaan Kaunakseen eräitä "Versprechungen". Näiden mukaan ei Saksa tulisi osoittamaan mitään aktiivisuutta Memelin kysymyksessä eikä myöskään mitenkään tukemaan "vastuuttomien aineiden" yrityksiä Memelin alueella, mihin mahdollisuuteen Zaunius ensimmäisessä esitelmässään viittasi. Liettua voisi niinmuodoin jatkuvasti seurata vanhaa ulkopoliittista orientautumistaan, pitää esillä Vilnan kysymystä ja vaatia sen "oikeudenmukaista" ratkaisua. Sekä Liettua että Saksa tulisivat esiintymään niinmuodoin revisionistisella linjalla Puolaa vastaan. Toisaalta taas Liettua tulisi noudattamaan entistä pidättäväisyyttään suhteissaan Latviaan

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi
 3) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin, mutta]:

Tavallinen.

ja Viroon.

Tämän information puolesta, minkä pitäisi perustua hyviin lähteisiin, puhuu edelleen Zauniuksen kolmas, kuluvaan kuun 19 p:nä "Vilnan vapauttamisen liiton" järjestämässä juhlassa pitämä esitelmä. Siinä hän pääasiallisesti toistaa edellisissä esitelmissään lausumiaan ajatuksia, mutta samalla erikoisesti alleviivaa, että Liettualla ei nykyään ole mitään syytä huolestumiseen Memelin asiassa. Viitaten Saksan nykyiseen hallitukseen hän lisäksi huomauttaa, että "naapurinmaassa on vahvan hallituksen kanssa aina helpompi järjestää asioita kuin heikon hallituksen kanssa, minkä on otettava vahva oppositio laskuihinsa". Suhteissaan Puolaan ei Liettua tule antamaan edes Vilnan hinnallakaan sitoa itseään mihinkään Puolan rajojen tai etujen turvaamiseen. Mitä taas tulee Itämerenmaihin, "ei Liettua voi solmia liittoa sellaisten pienten valtioiden kanssa, joiden keskuudessa on havaittavissa suuren eteläisen naapurin vaikutusta, koska sellaisissa olosuhteissa ei voi toivoa, että Liettuan pienet naapurit, vaikkakin ne olisivat liitossa kanssamme, saattaisivat tätä painostaa meille liettualaisille niin tärkeän Vilnan kysymyksen ratkaisuun".

Kuten näkyy, käyvät Zauniuksen esittämät ulkopolittiset suunta-
viivat ja edelläesitetty informatio oleellisesti samaan suuntaan. To-
dennäköistä on, että myös Liettuan ulkopolitikka tulee kulkemaan samois-
sa merkeissä.

B. Hummer

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C26.

ASIA:

Maunaksen olon laitelon rap. n:o 3.

Ministeri Kojanen.

21/9 1933.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
FINLANDS BESKICNING

Tallinnassa, syyskuun 21 p:nä 1933.

N:o 750.

ULKOASIAINMINISTERIÖ	
37/222 ke.	33
43/9-33	
5 C26	

Ulkoasiainministeriölle,

Ohellisena seuraa Kaunaksen lähetystön
raportti no. 3, joka koskee

Merkintöjä keskustelusta presidentti
Smetonan kanssa.

Ministeri:

P. J. Hanninen

K a u n a k s e S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 3.

Tallinna ssa 21 p:nä syys kuuta 19 33.

ULKOASIAINMINISTERI	
37/222 ae!	33
23/9.33	3
5	C12

Asia: Merkintöjä keskustelusta
presidentti Smetonan kanssa.

Takaisinkutsukirjeeni jättämisen jälkeen Kaunaksessa oli presidentti Smetona järjestänyt minulle pienet kutsut, jossa oli läsnä lisäksi vain rouva Smetona, jonka suuresta merkityksestä sekä Liettuan ulko- että sisäpolitiikkaan olen useampaan otteeseen katsonut olevan syytä huomauttaa. Keskustelu kohdistui aluksi päivän "suureen tapahtumaan", Herriotin Moskovan-matkaan ja siirtyi siitä Liettuan ulkopolitiikkaan ja erityisestikin Liettuan suhtautumiseen Itämerenmaiden liittoajatukseseen, mikä viime keväällä Hitlerin valtaantulon jälkeen oli askarruttanut mieliä varsinkin Latviassa ja Virossa.

Presidentti Smetonan mielestä oli Euroopan poliittinen tilanne nykyään "erittäin epäselvä". Huomattavia poliittisia tapahtumia on seurannut toinen toistaan siksi nopeasti, että on vaikea muodostaa itselleen selvää kuvaa asiain todellisesta tilasta. Joka tapauksessa on suurvaltain keskinäisissä suhteissa tapahtunut oleellisia muutoksia, joskaan toisaalta ei ole syytä kovin korkealle arvioida sellaisia ilmiöitä kuin Herriotin riemukulkuetta Neuvosto-Venäjällä tai Radekin juhlimista Varsovassa, jotka saattavat olla vain "polittisia näyttämöllepanoja". Pienten valtioiden on näin ollen entistä enem-

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi
3) Ei ulkomaadustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaadustuksen tiedoituksiin, mutta]:
Tavallinen.

män syytä seurata tapahtumain kulkua välttyäkseen mahdollisilta yllätyksiltä.

Mitä Liettuaan tulee, oli sillä, kuten presidentin sanat kuuluivat, "kaksi ratkaisematonta suurta kysymystä, Klaipeda ja Vilna." "Edellinen on tosin ratkaistu teoreettisesti, mutta ei vielä käytännöllisesti, ja jälkimmäinen kysymys on edelleen täysin avoin." Klaipedan (Memel) suhteen noudatti Saksa kevättalvella ja kesälläkin huomattavaa pidättyväisyyttä, mutta nyttemmin on Klaipedan alueella jo havaittavissa merkkejä Saksan tukemasta oppositiosta. Alueen itsehallinto-organit osoittavat selvää halua asettua vastustamaan Liettuaassa voimaansaattettua uutta prosessilakia ja oireellista on, että maapäivien enemmistö hylkää ehdotuksen Liettuan vaakunan asettamisesta istuntosaliinsa. Liettua ei tule antamaan minkäänlaisten "neulanpistosten" vaikuttaa politiikkaansa; se tulee omalta osaltaan tarkoin noudattamaan alueen statuuotteja, mutta samalla valvomaan niiden respektointia myös toisella taholla.

Vilnan kysymyksen suhteen presidentti Smetona katsoi "ajan työskentelevän Liettuan hyväksi". Varmojen tietojen mukaan (nähtävästi on kyseessä huomattu liettualainen osuustoimintamies Lapenas, joka kesällä oli opastamassa Vilnan ympäristön talonpoikia osuustoimintaan) ei Vilnan seudun liettualaiset talonpojat ole "koskaan olleet niin lämpimiä Liettuan asialle kuin nyt." He ovat nimenomaan nykyisen pulakauden vallitessa saaneet havaita, kuinka paljon parempi talonpojan taloudellinen asema on rajan toisella puolen s.o. Liettuaassa. Sama käsitys voittaa jallansijaa itse Vilnassakin, mikä on muuttunut miltei merkityksettömäksi provinssikaupungiksi ja mistä elämä pakenee Varsovaan. Jos Vilnan alueella pantaisiin nyt toimeen kansänäänestys liittymisestä Liettuaan, ei presidentin mielestä voinut olla epäilystäkään sen myönteisestä tuloksesta. Tämä oli hänen käsityksensä mukaan varmempaa kuin koskaan aikaisemmin.

Liettuan kanta sekä Klaipedan että Vilnan kysymyksessä oli oikeudellisesti niin selvä, että sen presidentin mielestä ei pitäisi muodostaa estettä Itämerenmaiden liiton syntymiselle, varsinkaan kun Liettua ei tulisi vaatimaan tällaiseen liittoon kuuluvilta valtioilta "ainoataksaan sotamiestä näitä erikoisvaatimuksiaan tukemaan." Niin toivottavaa kuin tällaisen liiton syntyminen olisikin, ei Liettua kuitenkaan voi vaikuttaa sen syntymiseen ilman kahden perusedellytystä: Latvian ja Viron on deklarativisesti tunnustettava oikeaksi Liettuan kanta sekä Klaipedan että Vilnan kysymyksissä ja liitolle on saatava sekä Suomen että Ruotsin mahdollisimman suoranainen kamatus ja tuki. Ainoastaan tässä tapauksessa voi Itämerenmaiden liitto olla realinen tekijä ja pystyä säilyttämään status quo'n Itämeren rannoilla. Samalla presidentti mainitsi mielihyvin tutustuneensa Lindhagenin Ruotsin valtiopäivillä viime talvena tekemään tämänsuuntaiseen esitykseen.

Esitettyäni ylläolevassa pääkohdat keskustelustani presidentti Smetonan kanssa en voi samalla olla huomauttamatta, että hän käsittäkseni oli nyt huomattavasti suopeampi Itämerenmaiden liittoajatukselle kuin viimekeväisessä julkilausumassaan, mistä olen tehnyt aikanaan selkoa lehdistöselostuksen muodossa. Tähän ovat epäilemättä vaikuttaneet "rintamain siirrot" Europan politikassa ja varsinkin painostus Saksasta päin, mikä todennäköisesti tulee yhä raskaampana kohdistumaan Liettuaan. Liittoajatus voi niin ollen käydä siellä yhä läheisemmäksi ja latvialainen virkaveljeni Kaunaksessa saattaa osua oikeaan sanoessaan: "jos Itämerenmaiden liitto tosiaankin syntyy, niin siitä saamme olla kiitolisuuden velassa Hitlerille."

P. S. Kaunaksen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C26.

ASIA:

Kaunatsissa olevan lähetystön rap. n:o 4.

Ministeri Palin.

Riika 25/11 1933.

R I I A S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

KIRJELMÄ N:o 799.

R i i a - S S A 27 P. N Ä M Ä R R Ä S K U U T A 1933.

VIITTAUS: D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Kaunasissa olevan Lähetyksen

raportti n:o 4.

Oheisena kunnioittaen Ministeriölle lähetän Kaunasissa olevan Lähetyksen kuluvan vuoden raportin n:o 4:

"Vaikutelmia Liettuasta".

Valitan että tämän raportin lähettäminen on viivästynyt sen johdosta että, ollessani Kaunasissa kuluvan kuun alussa, täällä oli kasantunut sangan suuri määrä asioita, jotka ehdottomasti vaativat nopeata käsittelyä ja ekspedientia. Näiden, ynnä muiden sittemmin päivittäin lisää tulleiden juoksevien kanslia-asoiden hoito on vienyt koko aikani, niin ettei poliittiseen ja taloudelliseen tiedoitustoimintaan y.m.s. ole jäänyt mitään mahdollisuutta. - En malta tässä yhteydessä olla huomauttamatta, että, Riian lähetyksen avustajan viran tultua lakkautetuksi, se työtaakka, joka on lähetyksen päällikön ja sen ainoan kanslia-apulaisen kannettavana, on niin iso, ettei tällaisia viivytyksiä ja muita epäsäännöllisyyksiä - ehkä laiminlyöntejäkään - asiain hoidossa parhaimmalla-^{ei}kaan tahdolla voida välttää, ellei lisätyövoimia lähetykselle lähetetä.

Edvard H. Fain

5 liitettä.

K A U N A S I- SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 4.

R i i a- ssa 25 p:nä marraskuuta 19 33.

35/248 ke. 33
12-33
5 C26

Asia: Vaikutelmia Liettuasta.

Nykyinen kansainvälinen konstellatio on vienyt Liettuan sangen eristettyyn asemaan. Liettuan tähän saakka noudattaman ulkopolitiikan lähtökohtana ja edellytyksenä on ollut Neuvostoliiton ja Saksan välillä, - Hitlerin valtaantulon saakka - vallinnut ystävyys sekä näiden kahden valtion vastakohtaisuussuhde Puolaan. Käyttäen näitä suhdanteita hyväkseen on Liettua koettanut harjoittaa politiikkaa, mikä - ainakin sen omien toiveiden mukaan - ratkaisevalla hetkellä tekisi sille mahdolliseksi toteuttaa haaveensa Vilnaan nähden. Mutta nyt on Neuvostoliiton ja Saksan välien kärjistymisen pahasti sotkenut nämät Liettuan suunnitelmat, ja kun lisäksi on tullut Puolan avoimesti julistettu lähentyminen Neuvostoliittoon ja viime ajan merkit Puolan ja Saksan suhteiden parantumisesta, on tulokseksi Liettuan tähänastisesta ulkopoliitikasta tullut maan todellinen "splendid isolation". Ja vaikeaksi käynee Liettuan nykyisille johtomiehille löytää heille mahdollinen ulospääsy siitä. Ulkoasiainministeri Zaunius tuskin - saamieni vaikutelmien mukaan - on oikea mies viemään Liettuan sen nykyisestä ulkopoliittisesta umpikujasta - hän on ehkä hyvä virkamies, mutta tuskin mikään valtiomies, ja sitä paitsi hänellä ei liene mitään vaikutusvaltaa Liettuan todellisiin johtajiin, presidentti Smetonaan ja pääministeri Tubelisiin / eikä näiden rouviin, jotka ovat sisarukset ja suuressa määrin vaikuttanevat asioiden menoon/. Smetona ja Tubelis taas

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi
3) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin, mutta]:
Tavallinen.

ovat siksi erottamattomasti sidottuna Liettuan tähänastiseen ulkopoliittikkaan, jonka a ja ö on ollut Vilnan kysymys, että luopuminen siitä käynee heille miltei mahdottomaksi.

Mutta näiden henkilöiden ympärillä olevien piirien ulkopuolella aletaan jo - ei vain tajuta - vaan myöskin uskaltaa julkilausua, että uusien urien hakeminen Liettuan ulkopoliittikalle käy yhä välttämättömämmäksi. Näillä tahoilla onpa uskallettu määritellä kantaansa seuraavasti: "Tärkein kysymys Liettualle ei ole eikä saa olla Vilna, vaan Liettuan itsenäisyys, ja sen säilyttäminen". Sillä ajatuksenjuoksulla, mikä on tämän formulon pohjana, on tähän saakka ollut kaksi ilmaisumuotoa: Toiselta puolen esitetään, - tosin sangen varovaisesti ja epämääräisesti, - että pitäisi - joko Ranskan välityksellä tahi jollakin muulla tavoin - koettaa päästä vastakohtien tasoittamiseen Puolan kanssa jättämällä syrjään koko Vilnan kysymys. Esimerkkinä tätä tarkoittavista pyrkimyksistä voidaan mainita viimeaikaiset yritykset aikaansaada lupa liettualaisille sanomalehtimiehille asettautua Puolaan ja puolalaisille asettautua Liettuuan tarkoituksella ystävällisten informatioiden avulla raivata tien diplomaattisille ja taloudellisille neuvotteluille. - Toiselta puolen taas tehostetaan lähentymistä muihin Baltianmaihin ulospääsymahdollisuutena nykyisestä ulkopoliittisesta eristäytymisestä.

Lyhyen oloni aikana Kaunasissa saamieni vaikutelmien mukaan ovat ne piirit, jotka pyrkivät siedettävään kanssakäymiseen Puolan kanssa, kyllä lukuisemmat kuin mitä Liettuan virallisesta asenteesta saattaisi arvata. Mutta näillä piireillä ei liene minkäänlaista vaikutusvaltaa johtaviin henkilöihin eivätkä ne muutenkaan ole myötätulessa - vihaa Puolaa vastaan on liian kauan ja intensiivisesti kylvetty Liettuan kansan keskuuteen. Näiden piirien toiminta onkin tämän vuoksi tähän saakka ollut erittäin varovainen, ja tapahtuu se edelleen pääasiassa vain kulissien takana. Minkäänlaisia kouraantuntuvia tuloksia sillä ei myöskään toistaiseksi ole ollut.

Avoimmin voidaan ulospääsyä nykyisestä eristetyistä asemasta hakea lähentymisellä muihin Baltianmaihin. Mutta nämäkin pyrkimykset täytyy leimata heikoiksi ja ainakin tähän mennessä tuloksettomiksi. Vilnan kysymys onkin tällöin pääasteena. Aivan yleisesti katsotaan näet edelleen Liettuassa, että koska Latvia ja Viro pitävät mahdollisimman hyvien suhteiden ylläpitämistä Puolaan ensiluokkaisen tärkeänä ja niin ollen

kieltäytyvät millään tavoin deklaratiivisesti hyväksymästä Liettuan kantaa ja pyrkimyksiä Vilnan kysymyksessä, mikään elinetsujen yhteisyys ei ole olemassa Liettuan sekä Latvian ja Viron välillä, jotenka välttämättömät edellytykset puuttuvat yhteenliittymiseen muodossa tahi toisessa. Presidentti Smetona sanoi minulle kohauttaen olkapäitään: "Es wäre ja sehr wünschenswert wenn man zu einer Annäherung sowohl auf dem politischen wie auf dem oekonomischen Gebiet zwischen den baltischen Staaten kommen könnte - und wenn möglich auch mit Finnland und Skandinavien - aber wie?"

Myöskin kaupallisella alalla on toiselta puolen Liettuan, toiselta puolen Latvian ja Viron välillä olemassa vastakohtia. Miltei yksinomaan maanviljelysmaana on Liettuan sangen vaikeata saada tuotteitaan viedyksi Latviaan ja Viroon, sillä välin kuin näiden maiden teollisuustuotteilla on ollut verrattain hyviä menekkimahdollisuuksia Liettuassa. Tämän johdosta on Liettuan kauppatase näiden maiden kanssa muodostunut sangen passiiviseksi, mikä vuorostaan on aikaansaanut, että Liettua viime kesänä irtisanoi sen Latvian ja Viron kanssa solmimiin kauppasopimuksiin perustuvat tullipreferenssilistat.

Mitä erityisesti tulee Liettuan ja Latvian välisiin suhteisiin täytyy todeta ettei niitä ainakaan voida sanoa hyviksi. Päinvastoin ovat ne tätä nykyä lähinnä kireät. Eivätkä ne oikeastaan koskaan ole olleet muuta. Ominaisena niille voi pitää sitä tosiseikkaa, etteivät näiden sukua olevien naapurikansojen valtionpäämiehet toistaiseksi ole käyneet vierailulla toistensa luona. - Juhlatilaisuuksissa juodaan kyllä lukuisia veljeskansan maljoja ja lausutaan hartaita toivomuksia molemminpuolisesta lähentymisestä. Mutta todellisuudessa näyttävät asiat vallan toisenlaisilta. Kuten niin usein on ollut asian laita sukua olevien naapurikansojen kesken, tuntenevat latvialaiset ja liettualaiset melkein jonkinlaista antipatiaa toisiaan kohtaan - ainakaan he eivät salaa molemminpuolista halveksimistaan. Liettualaiset viittaavat ylpeästi suureen menneisyyteensä hallitsevana kansana, mahtavine ruhtinaineen ja halveksivat latvialaisia, koska nämä, liettualaisten mielestä, muka aina ovat olleet "orjia". Latvialaiset taas halveksivat liettualaisia heidän nykyisen alhaisen sivistystasonsa ja heidän niin henkisesti kuin taloudellisesti ilmenevän jälellejäämisensä johdosta. - Näiden molempien kansojen erilaiset historialliset vaiheet ja ne eri

vaikutteet, joiden alaisiksi he ovat joutuneet, ovat kaikesta päättäen heissä synnyttäneet luonteeneroavaisuuksia, jotka vaikuttavat suorastaan repelleeraavasti. - Sitä paitsi on, kuten yllä jo huomautin, Vilnan kysymys poliittisesti luonut ainakin tähän saakka ylipääsemättömän juovan Liettuan ja Latvian välille ja myöskin taloudellisesti on näiden valtioiden sangen vaikeata päästä molemminpuolisesti tyydyttävään kanssakäymiseen. Vasta 1930 vuoden lopulla onnistuivat Liettua ja Latvia keskenään solmimaan kauppasopimuksen. Tässä sopimuksessa myönsivät ne toisilleen huomattavia tullihelpoituksia n. s. balttilaisen klausulin nojalla. Mutta pitkäaikaiseksi tämä sopimus ei tullut. Pian huomattiin Liettuan taholla että myönnetyt preferenssit osoittautuivat Latvialle melko edullisemmiksi kuin Liettualle. V. 1932 oli kauppatase huomattavasti vientivoittoinen Latvialle; Latvian vienti Liettuaan nousi silloin, Latvian tilaston mukaan, 4.053.000;- lattiin, mutta sen tuonti Liettuaan vain 1.816.000;- lattiin. Kuluvan vuoden ensimmäisinä 9 kuukautena on kuitenkin Latvian - Liettuan kauppatase aika lailla tasaantunut, jota paitsi Latvian taholla väitetään, että joskin kauppatase edellisinä vuosina on osoittanut Latvialle edullisia numeroita, maksutase on ollut toisenlainen johtuen m. m. vilkkaasta, Liettualle hyötyä tuottavasta rajakaupasta ja lukuisista Latviaan ansaitsemaan tulevista liettualaisista sesonkityöläisistä. Joka tapauksessa Liettua kuitenkin viime toukokuussa irtisanoi kauppasopimuksen Latvian kanssa kuluvan marraskuun 1 p:stä. Syyskuussa alettiin neuvotella uudesta sopimuksesta, mutta mihinkään tuloksiin ei tultu - lähtökohdat olivat täysin vastakkaiset: Liettuan päämääränä oli preferenssilistojen supistaminen, Latvian taasen niiden laajentaminen. Niin itsepäisiä, kuin molemmat nämä kansat ovat, oltiin 1 p:nä marraskuuta sangen kaukana yhteisymmärryksestä - sopia voitiin vain siitä, että irtisannotun sopimuksen voimassaoloaika pidennettiin joulukuun 1 p:ään asti. Neuvottelut ovat marraskuun kuluessa jatkuneet Kaunasissa. Sopimuksettomiaan tilanteeseen asioiden kyllä ei annettane kehittyä. Todennäköisesti tulee Liettuan kanta voittamaan - mikä tulee tietämään Latvian ja Liettuan välisen kauppavaihdon melkoista supistamista. - Yksityiskohdat tuskin tässä yhteydessä kiinnostavat, mutta esimerkkinä Liettuan ja Latvian välisistä suhteista olen tästäkin asiasta maininnut.

Myöskin muiden valtioiden kanssa on Liettualla tätä nykyä aika

isoja kaupallisia vaikeuksia. Ensi sijassa on tällöin mainittava Liettuan ja Englannin suhteista. Englanti on Liettuan tärkeimpiä vientimaita, mutta Liettuan ja Englannin välinen kauppataase on muodostunut Englannille sangen passiiviseksi. Voidakseen säilyttää tärkeitä englantilaisia markkinoita tulee Liettua epäilemättä pakoitetuksi ostamaan melko enemmän englantilaisia tavaroita kuin mitä on ollut asian laita tähän saakka, jolloin Saksalla on ollut miltei monopoli-asema Liettuassa. Englannin Kaunasissa olevan asiainhoitajan väitetään jo useampia kertoja "lyöneen nyrkkinsä pöytään", vaatien isompaa tuontia Englannista, uha-ten muuten Liettualle ensiluokkaisena tärkeän pekoninviennin lopettamisella. Kaunasissa ollaan kaikesta päättäen pelästyksissä ja hermostuneina odotetaan kauppasopimusneuvottelujen alkamista - luultavasti ensivuoden alussa. Odotettavissa lienee kauppasopimuksen solmiminen, jossa Liettua suostuu suhteellisen suuriin myönnytyksiin säilyttääkseen etenkin pekoninvientimahdollisuutensa Englantiin, mitkä ovatkin erittäin tärkeät Liettuan maanviljelykselle ja siten koko Liettualle.

Paitsi niitä poliittisia vastakohtia, jotka Liettualla alusta alkaen on ollut Saksan kanssa, mutta joihin nähden ei nyt mitään sellaista ole tapahtunut, mikä vaatisi tarkempaa käsittelyä tässä yleiskatsauksessa, on Liettualla tätä nykyä myöskin Saksan kanssa kaupallisiakin vaikeuksia. Jo muutamien kuukausien aikana on, lukuisilla keskeytyksillä, käyty taloudellisia neuvotteluja Liettuan ja Saksan kesken. Mutta nämä eivät toistaiseksi ole vieneet mihinkään tuloksiin, luultavasti Saksan esittämien jyrkkien vaatimusten johdosta. Saksa tekee tietenkin kaikki voitavansa säilyttääkseen vientimahdollisuutensa ja estääkseen Englantia pääsemästä Liettuan markkinoille. Sitä paitsi lienee Saksa, saamiensa tietojen mukaan, esittänyt vaatimuksia, jotka toteutettuina olisivat tietäneet Liettualle niin tärkeän liettualais-saksalaisen rajakaupan tukahduttamista. Myöskin pitkälle meneviä poliittisia vaatimuksia, jotka tietenkin kohdistuivat Memeliin, lienee Saksan taholta esitetty kauppaneuvottelujen yhteydessä. Koettaen pitää puoliaan on Liettua parhaansa mukaan vastustanut yllämainittuja Saksan vaatimuksia, ja niin ollen ovat Liettuan ja Saksan väliset viimeaikaiset kauppaneuvottelut tähän saakka jääneet tuloksettomiksi.

Yllätekemäni yleiskatsaus Liettuan nykyisiin suhteisiin ulkovaltioi-

hin osoittaa, että Liettuan tätä nykyä on taisteltava suuria vaikeuksia vastaan. Ulkopoliittisesti ollaan Liettuassa tosin nyt pakoitettuja suhteelliseen passiivisuuteen, koskei ole tahdottu tahi voitu luopua tähänastisesta, eristettyyn asemaan vieneestä asenteesta, mutta kaupallisten etujensa puolesta taistelee Liettua aktiivisesti voimiensa mukaan.

Tähän asti ei ulkomaankauppaa ole Liettuassa pahasti säännöstelty, mutta kaikesta päättäen Liettuakin nyt aikoo siirtyä mahdollisimman johdonmukaiseen vastavuoroisuus-järjestelmään. Liettuan valtiovarainministeriön kauppadeparttementissa tutkitaan paraikaa maan kauppasetta eri valtioiden kanssa, ja tämän tutkimuksen tuloksien perusteella aijotaan koettaa järjestää Liettuan vastainen kauppavaihto "do ut des" periaatteen mukaan. Tällöin Suomen kauppa Liettuan kanssa tulee - meidän kannaltamme katsoen - pahasti kärsimään. Minulla ei ole käytettävissäni numeroita tämän vuoden kauppavaihdostamme Liettuan kanssa /niitä ei julais- ta kuukausittaisissa tilastollisissa julkaisuissamme/, mutta v.1932 veimme Liettuahan 7.620.000:- Smk:n edestä, tuodessamme Liettuasta vain 129.000 Smk:n edestä. "Do ut des" periaatteen mukaan tällaisten suhteiden tuskinpa sallitaan jatkua. Meidän täytynee siis valmistautua siihen, että Liettuan taholta ennen pitkää ryhdytään isomman tasapainon aikaansaamista tarkoittaviin toimenpiteisiin kauppavaihdossamme.

Eduard H. Paiv